

STAROSLOVANSKI GROB PRI CERKVI SV. PETRA V LJUBLJANI

Paola Korošec

Pri prezidavi fasade in polaganju električnih kablov za cerkev sv. Petra so leta 1937 izkopali nekaj jarkov. V enem od njih, na strani proti Ljubljanci poleg zakristije so po naključju naleteli na vrsto okostnjakov. Ložar nam o tej najdbi kratko poroča.¹ Ker pa Narodni muzej tedaj ni bil obveščen o delih in so šele kasneje najdeni predmeti dospeli v muzej, nam tudi ni mogel dati nikakršnih detajlnejših podatkov. Ložar le omenja, da so ob okostnjakih bili tudi lončeni predmeti, ki pa žal niso dospeli v muzej. Od kovinskih predmetov, ki obsegajo samo nakit, je pa objavil dva luničasta gravirana uhana, en belobrdski uhan in dva obročka s stožci na konceh, t. j. vse predmete, kolikor jih je Narodni muzej prejel.

Da bi se dobili vsaj nekateri podatki, je Arheološka sekcija SAZU 1955. leta naredila sondo na jugovzhodni strani tik ob cerkvi med cesto in cerkvijo. Pri tem se je moglo ugotoviti, da so prvi grobovi, ki pripadajo še staroslovanski dobi, ležali danes ca. 1,50 do 2 m globoko v gramozu, ki je pomešan z zemljo. Šele kasneje je bilo zemljišče tu nasuto vsaj na jugovzhodnem delu. Do kod sega to nasipavanje, še ni bilo ugotovljeno. Višina nasute zemlje pa je ca. 1 do 1,20 m. Prav tako doslej še ni bilo ugotovljeno, kdaj se je nasipavanje izvršilo. Ugotoviti se je pa moglo, da se v nasuti zemlji nahaja veliko število mlajših grobov, in sicer v etažah, kar bi tudi ustrezalo majhnemu prostoru. Pri enem, delno že uničenem okostju smo našli žebelj od krste, pri drugem svetinjico 17. stoletja. Krščansko pokopališče nekdanje župnije sv. Petra na tem mestu je bilo opuščeno relativno zelo kasno (leta 1779).²

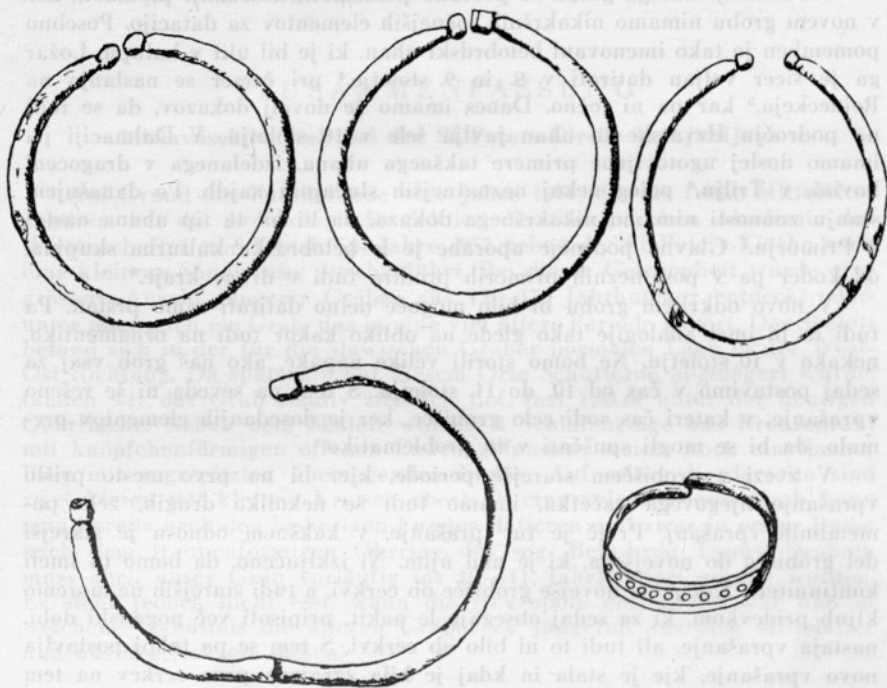
Najdbe 1937. leta so pokazale, da dobimo tu tudi veliko zgodnejše grobove. Lanskoletna sonda je to potrdila. Odkrilo se je le eno okostje, ki pripada starejši ženski osebi. Roke je imela položene vzdolž telesa, prsti so pa bili v krilu. Okostje je bilo delno uničeno. Tako so manjkali spodnji deli nog. Okostje je bilo usmerjeno točno Z—V. Ves prostor, na katerem je okostje ležalo, in tudi vsa okolica je bila prekrita z večjimi rečnimi oblicami, ki pa, kakor je soditi po vseh znakih, niso bile sem položene hote, temveč

¹ Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 1937, 135 sl., sl. 1 (f—g).

² Vrhovec, Zgodovina šempetrske fare v Ljubljani, 1903. — Vrhovec, Dve predavanji o ljubljanskih pokopališčih (Zbornik Slovenske matice III, 1901), 181 sl., 187 sl.

so bile na tem mestu že poprej v nedotaknjeni plasti. Okostje je ležalo 1,78 m globoko, ohranjena dolžina pa je merila 1,36 m.

Poleg okostja je bilo tudi nekaj pridevkov. Na prstu desne roke je bil bronast prstan, ploščat, z nekoliko zoženimi in presežnimi konci. Paralelno z zgornjim in spodnjim robom tečeta na prstanu dve vrezani črti, med njima pa so majhni krožci (premer 2,1 cm, največja višina 0,6 cm). — Pod levo claviculo sta bila najdena dva obsenčna obročka iz debelejšje bronaste

Obročki in prstan iz staroslovanskega groba pri cerkvi sv. Petra v Ljubljani

žice s stožci na koncih (premer $4,1 \times 3,9$ cm in $3,7 \times 3,9$ cm; debelina žice obeh 2,5 mm). — Ob levem komolcu so našli podoben obroček, ki je danes nekoliko zvit (velikost $3,3 \times 4,1$ cm, debelina žice 1,5 do 2 mm). — Podoben obroček s stožci na koncih, danes poškodovan, je ležal tudi ob desnem humerusu (premer obročka je bil ca. 4,4 cm, debelina žice 2,5 mm).

Nikakršnega dvoma ni, da so obročki pod claviculo ter ob komolcu leve roke in humerusu desne dospeli sem zaradi sesedanja zemlje in delovanja vode. Premer obročkov izpričuje, da se niso mogli uporabljati kot zapestnice, ne glede na to, da so najdeni ob rokah, ne pa na rokah in da tudi kosti rok niso bile patinirane, medtem ko je kranij (lobanja) bil.

Nad grobom je bilo najdenih nekoliko fragmentov keramike, od katerih nekateri glede na izdelavo in debelino sten pripadajo verjetno času teh

starejših grobov, medtem ko so menda nekateri drugi fragmenti mlajši. Ne eni ne drugi pa nimajo nikakršnih posebnosti. Vsekakor pa v novem grobu keramičnih izdelkov niso našli. Ti starejši fragmenti pripadajo verjetno ali kakemu drugemu že uničenemu grobu ali pa so ostanki pogrebne kulta, kakor je to bilo tudi na Ptujskem gradu.³ To vprašanje bo mogoče rešiti z novim izkopavanjem, kolikor seveda grobovi niso bili uničeni od poznejših pokopov.

Pri dataciji našega groba so posebno pomembni dosedanji predmeti, ker v novem grobu nimamo nikakršnih točnejših elementov za datacijo. Posebno pomemben je tako imenovani belobrdski uhan, ki je bil ulit v kalupu. Ložar ga je sicer voljan datirati v 8. in 9. stoletje,⁴ pri čemer se naslanja na Reineckeja,⁵ kar pa ni točno. Danes imamo že dovolj dokazov, da se tudi na področju Hrvaške ta uhan javlja šele v 10. stoletju. V Dalmaciji pa imamo doslej ugotovljene primere takšnega uhana, izdelanega v dragoceni kovini, v Trilju,⁶ poleg nekaj neznatnejših slučajnih najdb. Po današnjem stanju znanosti nimamo nikakršnega dokaza, da bi bil ta tip uhana nastal v Primorju.⁷ Glavno področje uporabe je le belobrdska kulturna skupina, od koder pa v posameznih primerih prodira tudi v druge kraje.⁸

V novo odkritem grobu bi bilo mogoče delno datirati samo prstan. Pa tudi ta bi imel analogije tako glede na obliko kakor tudi na ornamentiko, nekako v 10. stoletju. Ne bomo storili velike napake, ako naš grob vsaj za sedaj postavimo v čas od 10. do 11. stoletja. S tem pa seveda ni še rešeno vprašanje, v kateri čas sodi celo grobišče, ker je dosedanjih elementov premalo, da bi se mogli spuščati v to problematiko.

V zvezi z grobiščem starejše periode, kjer bi na prvo mesto prišlo vprašanje njegovega začetka, imamo tudi še nekoliko drugih, zelo pomembnih vprašanj. Prvič je tu vprašanje, v kakšnem odnosu je starejši del grobišča do novejšega, ki je nad njim. Ni izključeno, da bomo tu imeli kontinuiteto. Ker je pa novejše grobišče ob cerkvi, a tudi starejših ne moremo kljub pridevkom, ki za sedaj obsegajo le nakit, pripisati več poganski dobi, nastaja vprašanje, ali tudi to ni bilo ob cerkvi. S tem se pa takoj postavlja novo vprašanje, kje je stala in kdaj je bila zgrajena prva cerkev na tem mestu. Če pa starejše grobišče ni bilo ob cerkvi, se zopet postavlja vprašanje, ali mogoče prva cerkev na tem mestu ni bila zgrajena že zaradi tu

³ Korošec, Staroslovansko grobišče na Ptujskem gradu, Ljubljana 1950, str. 276.

⁴ GMDS 1957, 136 sl.

⁵ Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Antropo-Ethnologie und Urgesch., Berlin 1896, 469.

⁶ Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 1921, 3 sl., T. I. — Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1940, 21, sl. 21. — Ložarjevo gledišče, da dobimo ta uhan v večji množini v starohrvatskih grobovih Dalmacije v raznih variantah, ni točno.

⁷ GMDS 1957, 136 sl. — Schranilovo (Schranil, Vorgeschichte Böhmens und Mährens 1928, 298) mnenje, ki ga navaja Ložar, se pa ne nanaša na uhane belobrdskega tipa, temveč na obročke S.

⁸ Korošec, Uvod v materialno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka, Ljubljana 1952, 278.

obstoječega grobišča, ki se je nato tudi dalje uporabljalo, oziroma se je ponovno začelo uporabljati. Po zgodovinskih podatkih naj bi se cerkev sv. Petra zgradila že zelo zgodaj, saj je pod to župnijo spadala Ljubljana vse do 1461. leta.⁹ Tako nikakor ni izključeno, da bi bila v času starejšega grobišča tu stala cerkev ali pa vsaj kapela. Ali je bila ta cerkev res tam in kateri dobi pripada, dalje, v kakšnem odnosu je bilo starejše grobišče do nje, kdaj so izginili pridevki iz grobov, kje so stanovali tu pokopani itd., bodo pa morala ugotoviti nova izkopavanja.

ZUSAMMENFASSUNG

Altslawisches Grab bei der St. Peters-Kirche in Ljubljana

Auf Grund der Zufallsfunde vom Jahre 1957, die ins frühe Mittelalter gehören, hat die Archäologische Sektion der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste im Jahre 1955 neben der St. Peters-Kirche noch eine kleinere Sondierung durchgeführt. Bei dieser Gelegenheit wurde eine grössere Anzahl jüngerer Gräber aus 15.—17. Jahrhundert entdeckt; darunter aber auch ein Grab, das in eine viel ältere Periode gehört. Das Skelett befand sich in der für die slawischen Gräber normalen Lage in der West-Ost Richtung. Da späterhin auf diesem Orte Schutterde abgelagert wurde, fanden wir das Grab relativ ziemlich tief, fast 1,80 m unter der heutigen Oberfläche. Neben dem Skelett wurden 4 Schläfenringe aus Bronzedraht mit knöpfchenförmigen offenen Enden gefunden; weiter noch ein flacher Ring mit zugespitzten überragenden Enden. Auf seiner Vorderseite sind zwei Linien mit kleinen Kreisen oberhalb eingraviert. Dieses Grab kann man bereits nach den bisherigen Funden datieren und zwar in erster Reihe nach dem traubenförmigen Ohring des sog. Belo-brdo Typus. Deshalb muss auch unser Grab vorläufig ins 10.—11. Jahrhundert gesetzt werden. Es steht jedoch nicht fest, wann die Nekropole entstanden war und in welchem Verhältnis die älteren Gräber zu jüngeren aus dem Mittelalter und aus der Neuzeit stehen.

⁹ Vrhovec, Zgodovina šempetrške fare v Ljubljani, 1 sl.